Масса а мехкашкара пролетараш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областен комитета а Шолжа-гIалан горкома а, Нохч-ГIалгIай АССР-а оргкомитета а Шолжа-гIалан къахьегамхой депутатий Совета а орган

Кхьара 30 Октябрь 1957 шу № 35 (2/50) Мах 20 кеп.

Дахалда, кхы а чIоагIагIа тоалулда СССР-а халкъашта юкъера вежарий доттагIал—вай дунхача къамий социалистически паччахьалкхен низ а чIоагIало а духдувла хьаст!

(Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен 40 шу дизарга долча ССКП кхайкамаш тIара).

Ленински къамий политика нийса лелача—къамаш доттагIалца, машарца, безаме дахаргда

Ше сакхетарг хиннача хана денз хьа хоарцо гоама йолаш, цхьанна а тайпара из ца езаш, масса а меттера из дIаяккха гIерташ, хоарцо йохае, нийсхо, бакъдар коткдаккха шийна ма-могга къахьегаш хиннав Ленин. Тайп-тайпарча къамий меттала яьздаь дукха Iилмаш Iоама а даь, ужаш техкача гучадаьннад Ленина зама а дуне тIа мел баха нах а болха наькъаш хьахьехаш, болхлой а дуне тIа мел бахача къахьегамхой а бокъо йоаккхаш, дуне тIа мелдахача къамашта юкъе бакъдари нийсхои оттаеш дола Iилма Марксеи, Энгельсеи дар долга. Цудухьа из Марксеи, Энгельсеи Iилма хьа а ийца, ханага, заманга хьежжа из дIахо дегIадоаладеш, шердеш, берригача болхлой а кхыча къахьегамхой а барт-цхьоагIо вIашагIа йоллаш цар бокъо йоаккхаш, дерригача дуне тIа а, дуне тIа мелдахача къамашта юкъе а бакъдар нийсхо оттае гIерташ ший са-дегI ца кходеш, холонех бIи ца къожабеш, денна а бийсанна а болх беш къахьийгад Ленина.

Марксеи Энгельсеи Ленинеи Iилма дуне тIа мелбахача болхлойи, къахьегамхойи, тоIадаь бокъо йоацаш доахкача тIехьа дисача къамийи бокъо йоаккхарг йолаш царна мукъале а, нийсо а лургйолаш йола цар тIема байракх я.

Ленина хьийгача къих доккха беркат даьннад дерригача дуне тIа мел бахача болхлошта, кхыча къахьегамхошта, тоIадаь бокъо йоаяь доахкача тIехьа дисача къамашта.

Ленина вIашагIа еллача коммунистий партес вай мехкарча болхлойи, къахьегамхойи, паччахьа Iаьдало бокъо йоаяь даьхкача тIехьа дисача кагийча къамийи барт-цхьоагIо вIашагIа а елла, бIаьхийча наьха Iаьдал доха а даь советий Iаьдал а оттадаь социализм а яь вай мохк коммунизме бугаш латт.

Ленина Iилмана юкъе доккха дакъа лоац къамашта юкъе доттагIал, цхьоагIо, барт - безам оттабара хьакъехьарча хьехамо — Ленина къамий политикас.

Ленина къамий политико йоах масса а дола къам, зIамига дар а доккха дар а, бокъонашта а гIулакхашта а, шедолча хIаманна а вIаши нийсса хила деза. Цхьанна а къаман бокъо совэшаш хилара, цхьанна къамагахь цхьанна хIаманна а озабезам белга мегаргдац. Шедолча къаман, доккхачун санна зIамигачун а, ший къаьстта паччахьалкхе а республика а хила бокъо я. Цхьанна а къаман бокъо яц шоллагIа долча къаман гIулакхашта юкъе чу а гIерташ, цига шийна толамболаш йола порядкаш увттае. Шедолча къамо, доккхачо санна зIамигачо а, ший гIулакхаш ше леладе деза. Шедолча къаман ший йоазувдешар хила деза, ший боахам а, культура а лакхъе а, тоае а еза. Из Ленина нийса къамий политика нийса чакхъяьккхача къамашта юкъера хьагI дIаяргья, къамаш доттагIал, машар болаш, барт тайна, безаме дахаргда.

Вай мехкарча коммунистий партес Ленина къамий политика бокъонца нийса лелаяра бахьан долаш, Октябрьски революци хиннача хана вай мехка мелдахаш дола тIехьадиса, бокъо йоаяь доахка къамаш болхлой коммунистий партена тIехьа даьлар. Октябрьски революци кот а яьнна советий Iаьдал эттачул тIехьагIа, зIамигача нохчийи гIалгIайи къамашта а, вай советски мехка мелдахача кхыча къамашта санна, еррига а Ленина къамий политикан бокъонаш хьа а енна, Нохч-ГIалгIай республика а оттаяь, шоай йоазув а дешар а ара а даккхийта, шоай боахама культура а тоа а ейташ, нах паргIата баьха, социализме бигар. Сталина культ личности йолча хана, еррига коммунистий парти шийна тIехьа деррига советски адамаш а долаш немци къизача фашисташта духьала Даьхен тIом беш йоллача хана Бере а кхыболча моастагIий а меттаца Ленина къамий политика йиц а ялийта цхьаккха а бокъо а бахьан а доацаш Нохч - ГIалгIай республика дIаяьккхар. Немций къиза фашисташ бохабаь эша а баь, Ленина кхеяьча ССКП-с ший боахам а гIулакхаш а тоаде йолаенначул тIехьагIа, толхаяь Ленина къамий политика юха нийс а яь Нохч-ГIалгIай республика юхаоттаяьй.

Во нах юкъе боацаш къам дац. Вай, нохчаштеи гIалгIаштеи юкъе а хиннаб, ханз болаш а ба къа а ца хьегаш, базарахи, ложкъорехи, кхыча воча гIулакххехи баха гIерташ нах. Цу наха берригача ночийи гIалгIайи сий а доаду, цар берригача мехка тийшаболх а лелабу. Къахетам, эхь-юхь йоацаш къовсам лоаттабе беза царца берригача къахьегамхоша. Цул совгIа вай республике ба цхьа къам во могадеш, шоллагIа дар дика могадеш, доацар дувцаш, метташ детташ, къамашта юкъе мостагIал долла гIерташ нах. Цу нахаца а чIоагIа къовсам лоаттабе беза берригача советски наха. Дикеи вои къамаш хилац, дикеи вои кулгалхой хул йоах Ленина хьехамо.

ССКП-си Советски правительствоси сийлахь - вокхача Ленина хьехамца решенеш а яь Нохч-ГIалгIай республика юха а оттаяь, воай даьй мехка цIабаьхкача нохчашеи гIалгIашеи колхозашка, совхозашка, фабрикашка, заводашка, кхыча предприятешка учрежденешка хьаьнал къа а хьегаш, харцахьа лелараш хьехамца кхета а беш, кхета ца тугараш човха а беш, мехка а шоай а боахами культуреи лакх а еш, шоай лоалахошца а, кхыча къамагIа болча нахаца а, массанешца эздел а лeладеш, эхь-юхь а долаш, къамаьл хоза а долаш, гIулакхаш дика а долаш, Iимерза безаме баха беза. Цох беркат даргда берригача наха а мехка.

Доагам дахар лакхадоах

Сийлахь-боккхача Октябра 40-гIа дола шу боккъонца дезде кийчлуш ба орден лелаеча Шолж-гIалан нефтеперерабатывающи завода технологаш. Къаьстта болх дика Iовш къахьегаш я къонача инженеро новкъ. Дудкина кулгалдеча шоллагIча цеха коллектив. Итт бетта йоагIа программа кхоачаш а яь, технологаша хIанзехь а ноябрь бетта йоагIачарех ворхI эзар совгI тонн сийрдача нефтепродуктай енннай. ЛоархIаме кхояьй электро энерги, хий, пар, доагам.

Кхы а доккхагIа толамаш даьхад № 3 йолча цеха технологаша (начальник новкъ. Восканян). Сийрда нефтепродукташ арахецара итт бетта план цар 110,96 процент кхоачашъяьй. Продукцех шийх дIабода мах лохбарца кходаьд 881 эзар совгI сом ахча. Цу цеха говзача нефтепереработчико новкъ. В. А. Коробкинс кулгалдеча стабилизационни установкан коллективо Нохч-гIалгIай совнархоза нефтеперерабатывающи проымшленностен управлене эггара хьалха кхоачашъяьй шера программа, хIаьта ялхлагIча пятилеткан кхоалагIча шера доагIачох доагам луш а я.

Гарггарча деношка чуийце яха хьажкIаш

Назрановски района «Ворошиловский» совхоза чуэца езаш, ерригаш а 2.520 гектар хьажкIаш я. Царех. 19-ча октябре кхаччалца 819 гектар мара чуийца яьннаяц. Цхьацца йолча моттигашка бIеха чуэцаш а, Iана кIал яхара кхерам болаш а я хьажкIаш. Цудухьа, 18-ча октябре сайрана вIашагI а кхийтта, совхозеи отделенейи кулгалхоша оттадир, Назрановски райкома бюрос баь лоархIам кхоачашбеш, 28-ча октябре хьажкIаш чуийца яхар IалашцIелга. Из кхоачашде юрташка бахаш бола школайи медицински а культуран а учрежденейи болхлой а бехаш 20-ча октябре отделенешка воскресник дир.

Iуйрийна нах балха болхачаханна, хьалхарча машина тIа ягIаш балха хьалхале лелаеш хилaрагI шоашта енна дIа-юха тела цIе байракх а йолаш, итт машинаца Долакха юрта баьхкар Наьсар-кертерча отделенен болхлой — отделенен управляющи — Шадыжев Саламхани, агрономи, зоотехники, бухгалтераши, ишта кхы бола а аппарата болхлойи болаш,—262 саг. Цу дийнахьа цар яьхар 370 центнер хьажкIаш.

Сайрийна болх сецачул тIехьагIа, уж цIабаха гулбелча Долакха юртарча отделенен управляющес Долгиев Ахьмада а, болхлоша а дIайха баркал аьлар, шоашта вежарий новкъостал де бахкарчу хьа-шашта.

Царна жоп луш йист хиннача Наьсар-кертерча отделенен управляющис, Шадыжев Саламхана аьлар, — вай цхьа дехкар а цхьа гIулакх а долаш, цхьан совхозе болх а беш вежарий юкъарийн да, дIахо йодача хана а бертца вай ишта дIа-юха новкъосталаш а деш болх бу.

28-ча Октябре хьажкIаш чуийца бовла а, хьа тIа доагIача дерригача адамий доккхача праздника духьал дикача баха хьоккамацца баха а лаьрхIаба совхоза къахьегамхоша.

З. ДАУРБЕКОВ.

ОКТЯБРА 40 ШУ ДИЗАРА СИЙНА

Хьайбашка дика хьож

МагIалбикерча Ингушски совхоза 5-ча отделене дукха а болхлой ба коммунистически партес укх гарггарча шерашка сага сих дулх, даьтта, шура яккхара Американ ВIашагIкхийттача Штаташта тIехьакхе аьнна отттадьа сийлен декхар кхоачашдарна дика къахьегаш.

Отделенера жега хьожаш воккхагIа волча чабан ва Арсамаков Ибрахьам, цо доал деш да 1400 жа, цунга кхаьччача денз цамогарах а вешта дайна а цхьаккха а устагIа тIера ца боалийташ леладу цо жа, хIанз жена исскуственни осиминени е кийчвеннав новкъост Арсамаков.

Хьакхий ферман заведующи волча новкъ. Домат Куприяни дика лелаю ший ферма. Ишта дика болх бу говрашка воаллача воккхагIча табунщика Бузуркиев Саварбика.

Отделене хьайбашта Iанна дола доакъар Iалашдаьд, 15 эзар центнер силос чуеллай, 4750 центнер йол, 6920 центнер ча Iалашдаь дIаоттадаьд, хьайбаш леладу кхийш тоадаь дала доахк. Хьайбаш леладара эггара бехктокхамегIа йола ха —Iа хьатIадеча паргIатта болх бе йиш хургйолаш Iана кийчо еш ба совхоза 5-ча отделенера болхлой.

ЦУРОВ.

Пропагандист Тухан Шадиев

Дукха ха яц Шадиев Тухана ССКП Первомайски Райкоме пропагандисталла болх бу, хIаьта а цу лоаццача хана чухь белгалваьннав из районерча болхлошта юкъе.

Ше оттаьча балха планагI лелабу цо ший болх. Цудухьа шунна хов малагIча хана, малагIча тайпара лекцеш еша еза а беседаш е еза а. Эггара наьха безам дукхагIа тIагIоргбола темаш кийчъю Шадиевс, цудухьа каст-каста из варга сатувсаш хул ладувгIараш. «Сакъердам ма бий, — йоах Шадиевс,—вай Советски Союзе гIоллара а доазол дехьарча мехкашкахьара а керда хIамаш ший къамагIча наха довзийтар».

Партена а къаманна а хьалхашкара ший декхар дизза кхоачаш ца деш санна хеталу Тухана транспорт ца хилар бахьан долаш ше кхачанза йиса районцентранна гаьна яда ДаьттагIе, ЖIайрахе, Лакха Оалкам, Лоха Оалкам яха юрташ дагаехача.

Пропагандан болх дIахо кхы а дикагIа тоабара тIехьа къахьегаш ва н. Шадиев хIанз.

А. ПЛИЕВ.

Шолжа-гIали тIарча станцен депо локомотива толамех

Сийлахь-йоккхача Октябрьски революцен 40-шу дизара сийна Ерригсоюза социалистически яхье баларца, тIаийцар Шолжа-гIали тIарча депон локомотива коллективо, Советски союза коммунистически партес даь кхайкарал.

Шоаш даь лакхера социалистически тIалоацамаш сийленца кхоачашдеш депон къахьегамхоша дукха а толамаш даьхад производстве.

Локомотива бригадаша, белгалъяьккхача ханаца нийс а деш, боарамал совгI дизельни мазут 1436,7 тонн кхо а деш халкъа юртбоахаман мухь тIа болаш 1.195 тяжеловесни поездаш йигай.

Депос даьча тIалоацамех хьалхара моттиг яьккхар 32 паровозаи 27 ше лелача подъемни кранаштеи планал совгI ремонт а яь араяьккха волча паровозашта ремонт еча новкъост Сердюк Иван мастер волча цеха. Цу цехе тIехдика слесарь а депо хьалхарча комсомольски организацен секретара заместитель а волча комсомольца, нохчий зIамигача саго новкъоста Ватапов Хьабибулас дувц:

— Шолжа-гIали тIа станцен депо локомотиве аз болх бу 4 бут ха я, — йоах цо. — Паровозашта ремонт еча, автоматни цеха слесарь ва со. Из болх баьб аз хIанзарчул хьалхах вай нохчий гIалгIайи республика юхаметтаоттаялцца йолча хана а тIехь Семипалатински областерча депо локомотиве а. Укх тIеххьарча августеи сентябреи шин бетта баьча балхах 113—131 процент белха план кхоачаш а яьй аз. Тха цеха оттабаь балха боарам ворхI бетта 60 паровоза текущий ремонт е, анна, хIаьта оаха 70 паровоз ремонт а яь ара а хецаш 4 подъемни крана тIехь ремонт яь йисте яьккхар. Цул совгI, 1957 шера йола балха план 9 бетта тIеххоачашъяьчул тIехьа оаха дош деннадар Сийлахь-боккхача Октябра дезача ден сийна лаьрхIа кхы а 20 паровоз ремонт а яь арахеца, цхьабакъда, хIанзале а 32 паровозаи 27 подъемни кранаи ремонт яь яьннай тха коллектив. Иштта ха ца къовсаш, балха боарам лох ца болийташ тIехдика къахьегаш а доахк тхо дIахо а вай республика сихха юхаметта оттарна.

Цу тайппара депо коллектива юкъе дика цIи йоаккхаши веза лоархIаши ва боарамал совгI 31.255 тонн беза мухь тIабола 41 поезд йига вола машинист Шматко Григорий а, 64,7 тонн доагора мазута кходаь вола пассажирски паровоза машинист новъост Баринов Андрей а массаза а оттаяьча графикал тIех ца воалаш ший ханнахьа пассажирски поезд дIа-юха кхувлаш вола новкъостъ Шакшуев Владимир а, котельщик новкъост Белозеров Василий а, токарь Куликов Леон а.

А. ДОДОВ.

МагIалбика районе гIолла

(Моттигерча печато дувцар)

Цхьа кIира мара дисадац Октябра 40 шу диза. Цу ден сийна дерригача Советски халкъо ший Даьхенна къахьегама совгIаташ кийчду. МагIалбика районера юртабоахама къахьегамхой а кийчлу цу денга.

«Ленински байракх» яхача газето язду 4-ча отделене Октябра 40 шу дизара сийна хьайбаш леладераша ханал хьалхагIа кхоачашъяьй шера йоагIа шури план, яхаш. Укх шера 10 бетта цар хIара Iаттагара 1628 килограмм шура яьккхай, из цахача дерригача шера яьккхача шурийла 197 килограмм дукхагIа я. Социалистически яхье хьалха латт дояркаш Крутогузова, Умаханова, кхы бараш а.

Божабеттархоша а хьайбаш леладераша а дош деннад шера йоагIа шура яккхарах бола тIалоацам (хIара Iаттагара 1.800 килограмм шура) 7-ча ноябре кхоачашбе. Цу газето дIахо йоах сентябрь бетта «Ингушски» яхача совхоза партийни организацес собране дийцад хьайбашта Iан тIехь дика кийчо яра гIулакх. Кхоачамбоацараш дIадаха а оттадир. Собрани хинначул тIехьагIа коммунисташ геттара чIоагIа балха тIабийрзар.

4-ча отделенен кулгалхочо Б. Ходиковс берригa хьайбаш леладераш оарцагI баьхар хьайбашта Iан кийчо яра гIулакх ханал хьалха чакхдаккха. ХIара сага ши-ший задани еннаяр, фермашка беседаш яьяр. Совхоза 4-ча отделене ханал хьалха жена, коатIарча оалхазарашта кхийш тоадаьд, доаханна кхийш тоадеш а латт. Хьайбашта Iан тIехьа кийчо еш дакъа лаьцар дукха ха йоацаш парте дIаийцача 5-ча отделенен зоотехнико Кириговс. 25 сентябре кхийш тоадаь даьлар, божабеттархоша 1.500 тонна силос Iалаш йир. Божабеттархоша Хамхоева Лизаси Лидаси хIара Iаттагара 2.000 килограмм шура яккха аьнна декхар тIаийцадар. 1 октябре цар 1.850 килограмм шура яьккхар. Партен задани кхоачашъеш коммуниста Чапановс хьайбашта Iан кхоачо еча дика болх байтаб къахьегамхой коллективага. Цар хIанзалехьа помешенеш кийчъяьй, хIара Iатта 10 тонн силос Iалаш яьй. Цу отделенен божабеттархоша хIара Iаттагара 1.800 килограмм шура яьккхай.

ИСАЕВ.

ГIишлош еш хьалха латтарий толам

ШоллагIча квартале Ерригсоюзни яхьа юкъе хьалхара моттиг а лаьца, № 12 йолча треста гиIшлонаш еча кхоалагIча управленен коллективо шерра дIабоаржабаьб Сийлахь-боккхача Октябра 40 шу дизара сийна шоаш тIалаьца декхараш кхоачацде лоаттабу къовсам.

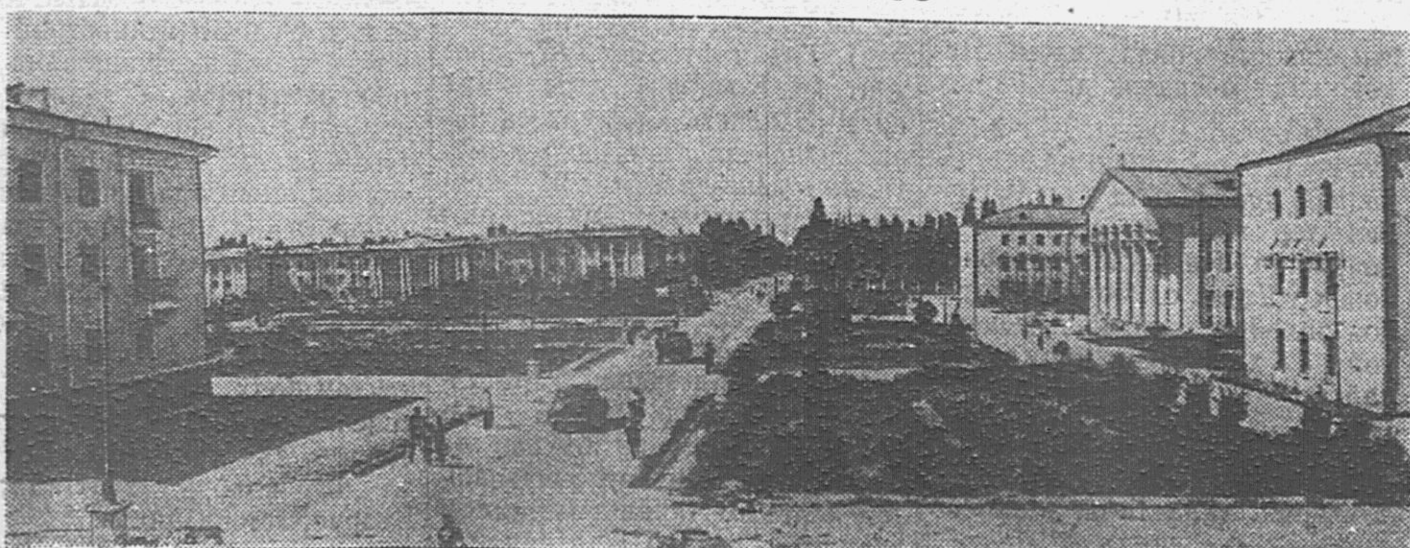
Хьалха латтача гIишлонаш хьаеча управленен гIишлонаш ераша ханал хьалха кхоачашъяьй шера йоагIа план. Цар шоашта хьалхашка декхар оттадир: 1958 шера доагIача гIишлонаш хьалъяра—монтажяра балхех 1,5 миллион сома балхаш 7 ноябре тIакхоачаш кхоачацде.

Цу дика барт болча коллективо нах чубаха цIенош деча сиха кхехк балхаш:

ХIанзехь а 24 квартира эксплуатаце дIаенна яьннай. Октябра деза ди тIакхачалехь кхы а 12 квартира чу нах баха чугIоргба, шоай мехка цIабаьхкача нохчаштеи гIалгIаштеи чубаха 40 цIа даь йисте даргда.

ДикагIа болча гIишлонаш хьалъераштa юкъе, Октябра деза ди тIакхачалехь лелача яхьа укх деношка къаьстта белгал баьннаб каменщик нов. Юркевич, бетонщик нов. Ахмадов, штукатур нов. Тищов, слесарь нов. Васютин, итташ кхы бараш а. Цар цIераша сийрда даьккхад деза ди тIакхоачаш сийлен Доска.

Толамаш а доахаш балхаш деш ба йиълагIча управленен гIишлонаш ераш а. Заданел совгIа 500 гарга квадратни метр нах чубаха цIенош даь дIаденнад цар, хIанз укх сахьата дезача денна къахьегама совгIаташ кийчдеш ба уж.

Фрунзе. Цхьанхана аьхки демо а Iай хоттагIа а саг дIа-хьа ца а воха луш хинна Пишпек Советски Iаьдал эттача денз чIоагIа тоаеннай, город сомий беш — Киргизски ССР-а столица хиннай цох.

Сурта тIа: Фрунзе яхача города университетски майдане. А. Расщихина сурт. Фотохроника.

МИНСК. Белоруссни ССР-а Iилмай Академе цIенош. В. ЛУНЕЙКО сурт Фотохроника ТАСС).

Дегаш урауттаду кхайкамаш

Партен Центральни Комитета Октябрьски кхайкамаш догрьаза долаш тІаийцар Гумсерча нефтяникаша. Разведочни № 147 йолча буровой вахтан смена хувцалуча хана чІоагІа сакъердам болаш беседа хилар.

— Партес мехкдаьтта доахачарга дехар ду мехкдаьтта дукхагІа дакхха аьнна. Мехкдаьтта доаллаш йола моттигаш сихагІ йовза еза разведчикашта. Оаха скважинаш яхкар сихдергда — аьлар къонача мастера Николай Кирьяновс.

Цо кулгал деш йола бригада Октябрь бетта 450 метр лаьттан бурув тоха дезаш я. Бетта шоашта теха задани шин кІиран кхоачашъйир бурув деттараша: Октябрь бутт болабелча хан аденз 509 метр бурув техад цар.

Берригa низ тІабохийтаргба вай, скважинана бурув тоха а ши кІира хьалхагІ моттиг йовза а—аьлар бурувтохаш волча Борис Мироновс.

Укх деношка дика болх беш ба эксплуатационникаш а. Мастера Владимира Суслина кулгал деш йолча комплексни бригадас хьатІадоагІача дезача ден сийна планал совгІа 8.500 тонн «Іаьржа дошув» дакхха декхараш тІаийцад.

— Тха счета тІа планал совгІа 8.400 тонна мехкдаьтта да, — аьлар партен Центральни Комитето кхайкамашта яь беседа йолча хана мастера. — Сийлахь - боккхача Октябра сийна тІаийца декхараш тІех дика кхоачаш дерr долаш болх бергба вай.

Беседа йисте яьлча берригa болхлой шоай моттигашка дІа а баха болх бе дІаэттар. Геолого-технически мероприятеш кхоачашъеш оператораша № 130 йола скважинан тІоа гидравлически эккхийтара кийчо йир. ССКП ЦК кхайкамаш арадаьннача дийнахь бригадас планал совгІа 52 тонн мехкдаьтта дакххад.

Гудермесски нефтепромыслови управленен производственни участкашка болх бар лакх луш латт. Советски Іаьдала 40 шу дизара сийна Гумсерча наха керда къахьегама совгІаташ кийчду. Бурувдеттараша ханал хьалха кхоачашъяьй шера йоагІа план, 1958 шера йоагІачох 334 метр бурув а техад. Промысловикаша шоашта хьалхашка декхараш оттадаьд: 20-ча октябре мехкдаьтта дакххара 10 бетта йоагІа план кхоачашъе.

Кагийча наьха новкъосталца

Нохч - ГІалгІай республика юхаметтаоттаеш Коммунистически партес а советски Іаьдало а баьча соцамах дукха гІалгІай дезалаш цІабаьхкаб Назрановски районе. Ха яха къоаналла кІалбиса а дегІах эйп кхийтта инвалидаш болаш а болча наха чуІе цІенош хьалдарна гІоделга тІа а ийца доккха новкъостал даьд царна республикерча комсомольцаша а кагийча наха а. Вай республикерча кагийча наха 500 гаргга цІа хьалде кхоачам хиллал гІишлоний материалаш кийчъяьй къоаноштеи инвалидаштеи долча новкъостала.

ЧІоагІа къахьийгар торо йоацача наха цІенош хьалде Наьсарен - Вокзалерча комсомольцашеи кагийча нахеи. Дика цІенош хьалдир кагийча наха инвалид волча Газдиевна. Ялх эзарнел дуккхагІа кирпишк йир цар цу цІенна. Газдиевна цІенош деча метте тІехдика, хьинарийца балхаш дарца белгалбаьлар кагий нах Мальсагов Або, Ильясов Заьламха. Хаутиева Хани иштта кхыбараш а.

Иштта гІодир комсомольцашеи кагийча нахеи Доскиева Фадимана цІенош де а. Шоаш кирпишк а хьаеш, йокъаенначул тІехьагІа шоаш даькъ тІа хьатІа а озаш кагийча наха доккха дий цІа деттар Доскиевана. Доскиевана цІенош деча метте къаьстта белгалбоалаш дика къахьийгар Зейтов Мухарбика, Альдиев Мурада Ахильгова Басирата, Созонов Юрас иштта кхыбараша.

Иштта кхы дуккха а да Наьсарен районе кагийча нахеи комсомолашеи гІодарца хьалдаь нах чуІеш дола цІенош. ЧІоагІа лоархІам болаш дика гІулакх да комсомольцашеи кагийча нахаи даьр.

Дешархоша деш дола новкъостал

Назрановски районе масса отделенен кхашка дика хьийкъа латташ хьажкІаш я. Уж чехкагІа чуэца гІерташ ба берригa районера къахьегамхой. Царна нийса из дика хьийкъа ялат чехкагІа чуэцара духьа чІоага новкъостал деш ба Назрановски района юкъерча школера дешархой. ХІара денна хьажкІаш чуэца болх бе ухаш цу школера 30 саг ва. Царех къаьстта дика болх беш ба Оздоев Р., Дотмурзоев, Пугоев, Томова, Маиссеева, Богатырев, иштта кхыбараш а. Царга из болх дика а цІена бейташ, шоаш а болх беш ба хьехархой новкъ. Ситини, Малиеви. Иштта районерча отделенешта чІоагІа новкъостал деш ба юртбоахаман техникумера студенташ а.

В. БОГАТЫРЕВ.

Критика—партен низбола герз да

Укх деношка Грозненски района № 1 йолча шуран совхозе партийни отчетно-харжара собрани хиннай. Партбюрон секретара новкъ. Волковс яь отчетни доклад ювцаш къамаьлаш даьчар белгалдаьккхар шоай совхоза боахам айбара лоархІаме толамаш даьхалга. Цхьабакъда, дукхагІа хозаш хиннар-м кхоачамбоацарий критика яр. Дукха дийцар коммунисташа кхы дІахо шоай совхоза боахам дегІабара пайдане дола гІулакхаш.

Коммунисто новкъ. Смонарь белгалдаьккхар партбюрос совхоза дирекцен балха контроль ца лоаттаяр. Совхозе йолаш йола техника во болх беш я. Гурахьа дувш дола ялат дІадераи зябь ахараи совхоз тІехьайисай. Хьайбаш леладеча фермашка а боахама кхыча отраслешка а халатІа йолча процессашта механизаци яц еш. ДІахо новкъ. Смонарь белгалдир совхозе директораш дукха хувцабалар (отчетни хана виъ директор) совхоза балха чІоагІа Іаткъаш хилар. Цу гІулакха бехке яр хьалха хинна совхозий треста управлени.

Коммунисташа нн. Щегловас, Клименко партбюрона критика йир массаво — политически болх ладара лелабара. Совхозе культурни учреждениеш во болх беш я. Художественни самодеятельность яц, дешархой конференцеш, агитаторий совещанеш хилац.

Собране къамаьлаш даьчар белгалдир партбюро а совхоза дирекци а болхлошта вахара хьалаш Іалашдара йоакхо еш ца хилар (баракашта ремонт яц, бани яц, болхлошта укх шера бешамаш еннаяц) социалистически яхь во вІашагІъелла хилар (совхозо яхь лаьцай Ермоловски совхозаца. Бакъда, дІа-юха водаш саг вац, хІаьта из дерригa гІулакх ший лоІамах а дитад).

Къамаьлаш даьчар дийцар совхоза директора новкъ. Ревякин а партбюрон секретара новкъ. Волкова а балха кхоачамбоацараш. Совхоза директор болхлошца гІожа ва, цар вахара йоакхо еш вац, хІаьта совхозе керда баха хейшача нохчаштеи гІалгІаштеи цІенош хьалдара де дезача тайпара гІо деш а вац.

Собрани дІаяхар боккъонца йолча критикаца. Цо гІо дергда кердача партбюрона партийни болх лоархІаме тоабе.

ССКП Грозненски райкома Оргтодела заведующи Ф. ВАСИЛЬКОВ.

Кирпишк йоттача цеха къона начальник

Укх шера 17 августа ВЛКСМ-а Наьсарен райкома хьожаваь Наьсарен-вокзалерча «Красный октябрь» цІерах йолча кирпишкий заводе балха вера Гагиев Махьмада Къурейш. Ше балха хьаоттарца хьагойтар Гагиевс шийх дикагІ вола организатор хург хилар. Дерекце цунга кулгал де аьнна кара елар кирпишк йотта цех. Цеха гІулакхаш ладаро дар йоах Гагиевс, ше начальник вахача цехе: къахьегама дисциплина вІалла а яцар.

Ден распорядок лелаеш цхьаккха а вацар. Цкъара-чоа духьаленаш йоара цхьацца болча болхлоша. Цхьабакъда, цу духьаленашка ладувтІанзар къонача цеха начальника. Болхлошта юкъера къахьегама дисциплина йохаераш гулбаь ший кабинета чу а бига царца дика дийцар цо. Цхьабакъда, цунах дика ца кхеташ бисараша юха а доладир шоай къаьнара гІулакх, Гагиевс шозлагІа а, дийцар дика ца кхеташ бисача болхлошца. Цул тІехьагІа н. Гагиевс белгалбаьнна бола къахьегама дисциплина йохош хиннараш кадрай отделан распоряженех дІабахийтар.

Ала дезаш да Гагиева болхлошца яь беседаш зийхьа йовнзар. Ерригача дерекцена балхатІа еча духьаленца бІагал ваьнна вар тачкавоз вола Могушков Іийса. ХІанз Магушков Іийсайх дика болхло хиннав. Дика болх беш ва нов. Ильясов Мухьмад, цун плана хьокхам 176 процент ба. Иштта дика болхло я всадчица нов. Резинкина Екатерина. Бакъда, цеха начальник н. Гагиев валца туш-м бацар цар дика болх.

Ший цеха коллектива юкъе а, завода дерекцен а, парторганизацен а, комсомольски организацен а хьалха дика авторитет йолаш ва къона цеха начальник вола нов. Гагиев.

ЭГИЕВ ХЬ.

Гурахьа дувш дола ялат дІадийна даьннад

Каргалински районера «Красный пахарь» яхача сельхозартела ялаташ леладечар Сийлахь-боккхача Октябра 40 шу дизара сийна социалистически яхье а бувлаш, керда коталонаш яьхай.

Укх деношка из колхоз гурахьа дувш дола ялат дІадийна яьннай.

Гурахьа дувш дола кІаи, рожи 1.100 гектара тІа дІадийнад. Юкъара хьайбашта хадданза доакъар хургдолаш колхоза къахьегамхой планал совгІ мошача доакъара рожь дІадувш боахк.

Ялат ханнахье а дІадийна йисте далара чІоагІа новкъостал дир Каргалински МТС-а механизаторашИ, колхозникаши вІашагІкхийтта болх барах. Хий тІадиллача лаьтташка ка бола ялат хьалкхедара агротехника дика лелаеш, хІара дийнахьа шоашта боагІа боарам кхоачашбеш балхаш деш ба тракторист Архип Ключков, ялат дІадувш бола Ивлий Кабанов, Михаил Волков, иштта кхыбараш а.

ХІанз колхоза кхашкара чу ца эцаш юхе йиса хьажкІаш чуэцаш латт, хьайбашта даар хургдолаш гІадамаш чуэцаш латт, хІаьта комсий гаьнаш дІакъовла балхаш деш а латт.

Дика къахьегамхой бола артель

Назрановски районе я Шаумяна цІерах йола артель. Цу артеле цхьа цех я барзкъаш тегаш, шоллагІа йола цех когий гІирс тоабеш. Цу артеле болх беш шоай декхар тІехкхоачащдеш, тоаеш йола хІама дика тоаеш, тегаш яр дика тегаш дукха гІалгІай мастераш ба.

Царна юкъе къаьстта шоай декхар тІех кхоачащдеш ба когий гІирс тоабеча цехера мастераш: новкъ. Уманов Хашима ший балха боарам кхоачашбу 170 процент, иштта шоай болх тІехлелабу новкъ. Горонов Сулейма — 140 процент, Мартазанов Гирихана — 150 процент, Ужахов Салимхана—124 процент. Ерригача артело а сентябрь бетта план кхоачашъяьй. Иштта октябрь бетта цар тІаийцад шоашта декхар, сийлахь-йоккхача октябрьски социалистически революцен 40 шу дизара сийна шоай болх кхы лакхбе, аьнна. Иштта дика болх беш ба барзкъаш тегача цехера мастераш Абадиева Рукъи, Тангиева Дугурхан кхыбараш а.

В. БОГАТЫРЕВ.

Социалистически Шолжа-гІала

Нагахьа санна бийсана Шолжа-гІалийга шо хьоже, бІаргагуръя шоана дуккхача сийрдача лампаша хозъяь лохача моттиге улла йоккха город; дийнахьа — саг цецвоаккхаш дукха гаьнаш, гаьнна нийсача мугІарех дагІа цІенош, юкъе а йисте а—массанахьа урагІаяха башенни кранаш.

Иштта я промышлени Шолжа - гІала — Нохч - ГІалгІай АССР-а столица.

Дукха хІама ца эшаш 140 шу хьалха Кавказа лоамашта юххе Грозная яха гІала яр йилла. 1871 шера цунах город а яь, Шолжа-гІала (Грозный) аьнна цІи тиллар. Цу хана цун чу бахар 3 эзар гаргга нах. Из бІеха, безаме йоаца городок дунена йовзанзар даха бІаьшере чаккхйоаллаш машиннаькъо мехка юкъанца бувзам а баь, хІаьта XIX бІаьшерен юххьанца денз укхаза доаккхаш хинна мехкдаьтта чухьарчеи арахьарчеи базара тІа кхаьчача мара.

Шолжа-гІали тІа йолаелар «доаккхача» мехкдаьттан зама. Йистошка гІолла гучаювл йоккхий промыслаш. (Стари промыслаш, тІаккха Нови промыслаш). Машиннаькъа уллув гІолла хьалъэйттар нефтеперегонни (мехкдаьттах тайп-тайпара продукташ йоаха) заводий бІарчча мугІ.

Мехкдаьттан низболча фонтанашта тІагІерта доладелар капиталистий сутара тІаьнаш. Мацалой къелой тоІабаь бола эзараш хула нах царна къахьега дезаш бар. Лаьтта кІалхара «Іаьржа дошув» хьал а доахаш, капиталистий кисаш боккъонца долча дошох хьалдиза гІо де дезаш бар уж.

Доккха дац Шолжа-гІалан истори, цхьабакъда дукха сакъердамеи лоархІамеи гІулакхаш долаш-м да из. 1913 шера Шолжа-гІали тІа бахача нахах 30 эзар саг хулар. промыслашка а заводашка а вІашагІкхеташ латтар Къилбаседан Кавказа хьалхарчарех хинна болхлой класса низбола отряд. 1905 шера хиннача революце Шолжа-гІалан нефтяникаша дукха забастовкаши демонстрацеши йир, хІаьта цхьайола коталонаш а яьхар. Цхьабакъда къаьстта чІоагІа тІом бир Шолжа-гІалан болхлоша Къилбаседан Кавказе Советски Іаьдал оттадеш.

Кавказе С. М. Кирови, Г. К. Орджоникидзеи санна бола гІорбаьнна деятелаш бахкийтача большевистски партес кулгалдарца Шолжа - гІалан пролетариат толаме латаш яр моттигерча контрреволюцехи кхыча мехкий интервентехи.

Сийлахь-боккхача Октябран исторен чу даиман хургболаш юкъебахаб Шолжа-гІали тІа хинна БІаь ден тІом. 1918 шера августеи-ноябреи грозненцаша майра бохабир белоказакий бІи, цун низ дукхагІа боллашехь а. БІаь дийнахьа хиннача тІема тІа турпален гІулакхашца белгалдаьлар ЦІе Эскар, хІаьта промыслайи, заводийи, машинаькъеи болхлой чу боагІаш хинна Пролетарски батальон. Цу турпален къовсама доккха гІо дир нохчий къама сийдолча кІанто Шерипов Асланбека кулгалдеш хиннача нохчий ЦІеча Эскаро.

Даьхенна цІаккха бицлургбац Шолжа-гІалан болхлоша Деникина духьал лоаттабаь къовсам а. 1920 шера март бетта ЦІеча Эскарои партизаний отрядашеи лелхабир городера деникинцаш, хІаьта Сийлахь-боккхача Октябра даиман хургйола байракх хьал а техар. Мехко доагІача бесса белгалдаьд Шолжа-гІалан пролетариата гІулакхаш. 1924 шера цунна ЦІеча Байракха орден елар.

МостагІий бохабаьчул тІехьагІа Шолжа-гІалан болхлой болабелар еха а кегаенна а хинна мехкдаьттан промышленность юхаметтаоттае. Йохаяь хинна скважинаш тоаеш яр, кердаяраш хьалъеш яр. Турпале къахьийгар нефтяникаша мехка социализм оттаяр доладеннача хана. Хьалхара пятилетка шин шераи ах шераи кхоачашъяра Шолжа - гІалан болхлошта 1931 шера лакхагІа дола правительственни совгІат — Ленина орден елар.

ТІеххьара шовзткъа шу, боккъала аьлча, эггара дикагІа йола зама хиннай нефтяникий сийдолча города исторен чу. Къулбехьара а Къилбаседера а, хьалха санна, города го баь, бІаьш хула вышкаши станокаш — качалкаши латт. Цхьабакъда хІанзара промыслаш хьалха хинначарна тара-м яц. Скважинаш штангаш Іочу а етташ яьха зама йицъенна дукха ха яьннай. Скважинаш чура мехкдаьтта желонкаца — йІаьха ший тайпара йолча ведраца — хьалдоахар хьалха. Халеи кхерамеи бар нефтяника болх.

Штангана метта ротор, тІаккха турбобур ера. КІоарггача скважинашкара мехкдаьтта даха йиш хилар. ЦІилеторгаш санна леталуш хиннача дахчан вышкашта меттел аьшка вышкаш оттайир. Ерригача къаьнарча говза йоацача машинашта меттел дика хьаяь оборудовани оттаяьй. ХІаьта укх сахьате ерирга скважинаш телеуправлене яхара декхар толаме кхоачашдеш а латт.

Шолжа - гІалан мехкдаьтта лохараша тІеххьарча шерашка вай Даьхена дикагІа дола мехкадаьтта доалла дукха моттигаш лехай. Уж моттигаш болхбе йолаелча лоархІаме лакхадаргда Шолжа-гІали тІа а ерригача Нохч-ГІалгІайче а мехкдаьтта дакххар.

Шолжа-гІалах мехкдаьттах тайп-тайпара продукташ йоаха йоккха центр хиннай. Заводаш гІоръяьнна тоаенна хиларах ший мехкдаьтта тоъац Шолжа-гІалана. Из массанахьара а хьаккхухьаш да. ХІаьта цу дерригача мехкадаьттах боккъонца йолча установкашца бензин, фатаген, даьтташ, парафин, кокс халкъан боахама эшаш йола кхыйола продукташ а йоах.

Шолжа-гІали тІа, мехкдаьттан заводаш а, машинаш хьаю завод («Красни молот») а, кхыйола заводаш а я. ХІаьта Шолжа-гІали чу хьаеш йола электроэнерги Къилбаседан Кавказа дуккхача промышленни центрашка а йода.

Советски Іаьдал латтача шовзткъа шера боккъонца хувцаденнад города дерригa сибат. Революци хилалехь Шолжа-гІали чу доккхий цІенош геттара кІезига дар. Городай-нефтепромышленникаш наха чубаха цІенош хьалдара йоакхо еш бацар. БІехача улицашка гІолла догІа дилхача дІаваха йиш йолаш яцар. ХІанз овлангара хувцаеннай город. Йоккха промышленнии культурнии центр хиннай цунах.

Къаьстта лоархІаме боаржабеннаб нах чубаха цІенош хьалдара болх. ХІанзехь а городе хьалдаь дукха нах чубаха цІенош (дукха эстажаш яраш цхьацца этажаш яраш а). 1957 шера хьалдаь йистедаргда 60 эзар квадратни метр хула цІенош (1956 шера даьчарел шозза дукхагІа).

Капиталистий Іаьдал дІадаьккхачул тІехьагІа мара гучайовланзар низбола водопровод, канализаци, трамвай. Дукха улицаш асфальт йилла, электрически свет йолаш а я. ТІеххаьрча шерашка эзараш хулча квартирашка чу газ йиллай. ЦІеношта теплофикаци яра болх а болабаьб.

Города организацеш хІанз гарггарча шерашка массанена а чуховша цІенош хургдолаш цІенош хьалдара планаш кийчъеш я. Шолжа-гІали тІара нах тешаш ба цІеной проблема кхоачашъяь хургхиларах.

Цул совгІ, городе хьалъеш школаш, детсадаш, керда драмтеатр, телецентр я.

Шолжа-гІала социалистически культуран йоккха центр хинна дІаэттай. 50 школе деша дагІаш 30 эзар бер да. Шин эзарал ах эзарал совгІ кагий нахи мехкарийи къахьегаман резервай школашкеи училишешкеи деша багІа. Ялх эзар студент деша вагІаш йола нефтяной педагогически институташ я.

Боккха болх лелабеш я Іилма-тохкама институт, нефтяной институт, мехкдаьттан предприятешта проекташ увттаю институт. Дукха ха йоацаш вІашагІъелла я нохч-гІалгІай историн, метта, литературан Іилма-тохкама институт. Шолжа-гІали тІа 130 эзар совгІ дешархочоа гІулакх деш 148 библиотека я, амма революци хилалехь городе цхьа библиотека мара яцар. Городе болх беш театраш, филармони, культуран дворецаш а цІенош а да.

... Дукха ха яьннай къаьнара Шолжа-гІала дІаяьнна. Нефтяникий городах вай Даьхен дика тоаеннача социалистически городех хозагІчарех цаІ хулаш латт.

Укх деношка города къахьегамхой кийчлуш ба исторически ди — Сийлахь - боккхача Октябра шовзткъа шу далара цІай — дезде. Предприятешка йоаржаеннай октябран хьалхара социалистически яхь. Планал совгІ йолча продукцен эзараш тоннаш — боккъонца бола тешам ба шоай декхараш цар кхоачашдергхиларах.

Сийлахь-доккха цІай Шолжа-гІалан къахьегамхоша дезду къахьегама кердача коталонашца, адамий хьал-торо тоаярца. Ужаш боккхий беш ба Коммунистически партес кулгал а деш, шоашта бІарга а гуш, городе хиннача Іаламате доккхийча хувцамех.

З. БОРИСОВ.

Шолжа-гІала. Культуран парк. И. ПЛИЕВА сурт.

Шолжа-гІала, 1918-ча шера 11-ча августа цІерагІ йолча улица тІа наха чуІе ду цІенош. И. ПЛИЕВА сурт.

Советски литература наха юкъе дІадоаржадар

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен 40 шу дизара ди дезде кийчбаларна ССКП-н ЦК-ас баьча соцамо советски наьха политически дог айдаьд.

Советски халкъа кхетама рузкъаш совдахарна, коммунизм хьалъярна, социализм чІоагІъярна вай мехка социалистически яхь яьржай. Уж декхараш кхоачащдарна, миллионаш къахьегамхой коммунистически кхетабарна дика лоархІаме да советски книжка.

ССКП ЦК-ас Октябра 40 шу дизара ди дездарна кийчбалара баьча соцамо ма яххар арахецаш да дуккхача тиражах В. И. Ленина книжкаш, партийни документий сборникаш, Октябрьски герзащца хиннача восстанен дакъалацархошта дагадоагІараш, Октябрьски революцен, Советски паччахьаллкхен, Коммунистически партес социалистически революци а, коммунизм хьалъяр а вІашагІа доллара хьакъехь, ленински къамий политика, болхлой а, ахархой а цхьоагІон, социалистически индустриализацес а колхозаш яра толамаш дахара, Советски Іилма а культура а дегІаяра хьакъехь, брошюрай серия я арахецаш. Цу тайпара граждански тІема а, Сийлахь даймехка тІема а, коммунизм хьалъяра советски халкъо даьхача толамий хьакъехьа художественни литература да арахецаш.

Дукха плакаташ, альбомаш, Ленина дикагІа долча суртий репродукцеш, кхыдараш а да. Уж книжкаш, сурташ, шоай ханна къахьегамхошта юкъе дІадоаржаде деза. Цудухьа къаьстта книжка дІадоаржадар болх тоабара чІоагІа лоархІам ба.

ДІахо пропаганда чІоагІъя Октябра 40 шу дузаш арахецаш дола литература къахьегамхошта юкъе шерра дІадоаржаде Ерригача Российски советски книжка наха юкъе дІадоаржаду месячник ду.

6-ча октябрь денз 6 ноябрь кхаччалца месячник долча хана вай декхарийла да: Месячник дар гІулакх шерра дІадоаржаде. Книжкаш йидархой конференцеш е, моттигашкара йоазонхой а, книжкаш дешархой а хьагулбеш къамаьлаш дайта.

Предприяте, учреждене, колхозеи совхозеи книжкаш дохкараш хила беза, книжкай базараш халийта еза.

ХОМЯКОВ,
Нохч-ГІалгІай республикански книготорган директор.

Іаьржа металлолом гулъяра гІулакх айде деза

Іаьржа металлом гулъяра гІулакх боккхача лоархІаме да. Цунах дика кхийтта бац цхьа бола кулгалхой.

Іаьржа металлолом гулъяра план Нохч-ГІалгІай АССР-е 1957 шеран 9 бетта 97 процент чаккхъяьккхай, хІаьта а дІаяланза йисай 907 тонн. ТІехьа йиса йола металлом дІалуча организацешта юкъе я: Шолжа-гІалан ТЭЦ — 55,7 процент мара кхоачашьяь яц (н. Дуленко), холодильник — 58,5 процент (н. Рахманин), Промстрой материалан управлени 68 процент (н. Яковлев), Шолжа-гІалан Мрзк Главвторсырьё—77,8 процент (н. Худалей), Главнефтесбыт 87 процент (н. Кочаров) кхы йола организацеш а. Совнархоза кара йолча предприятеша а металлом дІалу план 97 процент мара кхоачашъяь яц. Металлом дІалуш геттар во болх баьб районаша: Ножай-юртовски, Саясановски, Веденски, Ачхой-Мартановски, Малгобекски, Надтеречни. Металлом дІаялар план ший ханна кхоачаш ца яр бахьан да предприятештеи организацештеи керте латтараша металлом гулъяр а, лораяр а, дІаялар а гІулакх харцахьа леладар.

Цхьа йолча предприятешкеи, организацешкеи телха, болх беш йоаца машений оатхалаши кхы йола оборудовании ший ханна списать ца а деш ют.

Совнархоза кара йолча предприятешка: мехкдаьтта доаккхача промыслашкеи, Старогрознефти, Октябрьнефти, мехкдаьтта чакх доаккхача ГНПЗ заводаши, Крекинг-заводи,ПТК-н яхача мехкдаьттан промыслови управленешкеи йола болх ца а беш, пайда боацаш лаьттах йоахка турбаш лаьттар хьаца а йоахаш Іийнаб.

Іан хана металлургически заводаш металлом кхоачашъярна боккха лоархІам дага боаллаш а, РСФСР Министрий Совета соцам кхоачашбарна а, предприятештеи организацештеи керте бараш декхарийла ба цхьан бетта шоай предприятешкеи, кхы бола боахамашкеи пайдана йоаца оборудовани (запчастеши полуфабрикаташи йисте яланза йола продукции, инструменташи, хьаяь изделеши кхы йола оатхалаши) гучаяхар болх чакхбаккхеи уж списать деш йола акташ язъеи, списать даь металлом 1957 шера 15 ноябрь хьатІадалехь Вторчермете дІаялеи.

КОДЗОЕВ А. Х.
Сев. Кав. вторчермета лакхера инженер.

ЛЕНИН

Ленин — из да дунен вахар,
Ленин — дунен къулба да.
Цунах тешаш цун цІи йоахар
Бокъон наькъ тІа латташ ва.
Цунца долхаш долча вайна
Дахар, лелар Іазап дац.
Цудухь чІоагІа оарцагІдаьнна
Вай ца хилча мегаргдац.
Цо хьехача новкъа долхаш,
Хало отта тарлургда.
Хало отте, ца а вохаш,
Латта веза. Цхьабакъда...
Ханза санна кІаьд хье венна,
Наькъ тІа водаш отте хье.
Ер ма боккха болх ба, аьнна,
Халонех хьо ца вухье,—
Ленинца хьо дагавала,
Цо хьо наькъ тІа воаккхаргва.
Харц ца лувш Іа бакъдар ала,—
Бакълувш вар цун боча ва.

ХЬ.-Б. МУТАЛИЕВ.

ОКТЯБРАЦА

Октябраца лув со майра,
Октябраца ваьнна кура,
Октябраца кхувш се воагІандаь,
Керда дуне доладелар
Къахьегам ший новкъа балар
Октябраца даьккха доландаь.
Тахан язде дог са доагІа,
Дешаш ше-шегІ вІашкадоагІа,
Октябраца гІа вай майра боах.
Октябраца, ка ца агаш,
МоастагІашта бирса етташ,
Яьккха бокъо вай дегашка ях.
ДІаухаргда долха шераш,
Толам даим вайга болаш,
Партес бокъон новкъа кхувландаь,—
Хьоча новкъа къулба хинна,
Ше дуненна везавенна,
Латташ турпал — Ленин воландаь.

40 шу хьалха

Герзацара восстани кийчъяр

Корниловцаш бохабаьчул тхьехьагІа революцен дегІаяр кердача лагІа тІа даьлар — из яр герзаца яь восстанен кийчо ю ха. Буржуазецеи хІаьта эсерийи меньшевикийи соглашательски партештеи духьал лоаттабеча къовсамца большевистски парти болхлойи, салтийи, ахархойи чІоагІа йола революционни фронт еш яр.

Мехка политически гІулакхаш белгалдоахаш 29 сентябре (12 октябре) ЦК-га дахьийтача письмон тІа В. И. Ленинс яздора: «Кризис хьатІаэттай. Эрсий революцен хургдар карта тІа оттадаьд. Большевикий партен сий далар ца довр къоасторгйола ха хьаэттай. Мехкашта юкъерча болхлой социализма тІехьа йолча революцен деррига хургдар карта тІа оттадаьд.

Кризис хьатІаэттай... «(В. И. Ленин, соч., т. 26, 59 оагІув).

Партен ЦК-ас вІашагІа а ехка Владимиреи, Москвеи, Тифлисеи, Минскеи, Екатеринославеи, Петроградеи, мехка кхыйолча йоккхача централшкеи хинна партийни конференцеш герзаца йолча восстанен кийчо яра хьакъехьа чакхъяьлар. Мехка цхьайолча районашка большевистски лозунгашца Советий съездаш хилар.

7 (20) октябре Выборгера Петрограде юхавера В. И. Ленин.

10 (23) октябре хиннача Центральни Комитета исторически заседане герзаца йола восстани гІоттае аьнна соцам бир. Ший къамаьлаца В. И. Ленинс белгалдир, восстанен хьалаш хьатІаэтталга а, хІаьта восстанена масса оагІонгахьара технически кийчо яр хІанз чІоагІа лоархІаме долга а.

Ленин Путиловски завода красногвардейцашта юкъе (1917 шу). (Художника А. И. Лаврова яь плакат). Фотохроника ТАСС.

Кхы ца говш восстани гІоттаяра хьакъехьа йолча ленински курса духьал къамаьлаш дир Каменевси Зиновьевси. Бакъда ужаш юха-м техар. Восстанен хьакъехъа йола ленински резолюци директива хинна дІаэттар партена.

Герзаца йола восстани кийчъеш большевистски партес восстанен хьакъехьа болча марксистско-ленински хьехамца кулгалдора. «Гунахьа доацачун хьехамаш» яхача статьяна тІа В. И. Ленинс яздора, герзаца йола восстани политически къовсама ший тайпара дикка уйла е езаш, къаьсттача законаша леладу гІулакхаш» хилар. Цу статьяна тІа цо белгалдоакх герзаца йолча восстанех йоккха говзал лоархІаш хиннача Карла Маркса дешаш. Цо говзала керттерча хьалех Маркса къоастадора.

1) Восстанеца цІаккха ловзар ца дар; амма из йолаеш из чакхъяккха езилга ховш хилар.

2) Керттерча моттиге, керттерча хана низаш дукхагІа гулде деза, хІана аьлча, кийчо дикагІа йолаш, тІема гІулакх дикагІа вІашагІделлаи волча моастагІчо хІалакбергба гІайттараш.

3) Восстани йолаяь яле деррига низаш тІадахийта, юха ца доалаш, тІагІертта лата деза. «Лорабалара гІулакхаш леладар герзаца йола восстани яьчарна балар да».

4) МоастагІчоа цІаьхха, цунна дагадоацача хана, цун бІи боаржабенна, дІа-хьа къаьста болча хана тІаккхача веза.

5) ХІара денна (ала йиш я: хІара сахьата, нагахьа санна гІулакх цхьан городе мара деце), зІамига даьха а, толамаш даха гІерта веза, масса хана «моральни тІеххилар а лоаттадеш».

Восстанех йола уж К. Маркса положенеш дІахохьош Ленинс белгалдора динза даргдоацараш: «Вай керттера кхо низ — флот, болхлой, эскараш — а) телефон, б) телеграф, в) машиннаькъа станцеш, г) тІаьш эггара хьалхагІа фуннагІа даь а хьалувцараи, мелла чІоагІа зе из бахьан кхете а, дІа ца хецаш соцадараи вІашагІтоха деза...

... Питера го бар а, из хьакъоастаяр а, флотеи, болхлойи, салтийи комбинированни низаца из яккхар а. Из декхар кхоачашдара говзали кхозза дукхагІа майрали эш. (В. И. Ленина Соч., т. 26, 152 оагІув).

СУРТА ТІА. Петроград. Октябрь 1917 шу. Гренадерски казармашкара митинг. Балтийски флотера матрос къамаьл деш воал. (СССР-а паччахьалкхен революцен музея фондашцара).

Восстанена практически кулгалде большевистски партен ЦК-с 12 (25) октябре Военнореволюционни комитет вІашагІ а еллар, хІаьта из герзаца йола восстани кийчъяреи дІаяхьараи бокъонца орган хинна дІа а эттар. Петрограда ВРК председатель Н. И. Подвойский вар.

16 (29) октябре большевистски партен Центральни комитето Петроградски Комитета, ТІема - эскара организацен, Петроградски Совета, профсоюзий, фабзавкомий викалаш а болаш шеръенна йола заседани вІашагІтехар.

В. И. Ленинс 10 (23) октябре ЦК-с баь соцам дІаккхайкабир. Моттигерча докладаша бокъонца бакъдир В. И. Ленина яьхар нийса хилар: адамаш восстани гІоттае кийча дар.

РСДРП(б) ЦК шеръеннача заседанес 10 (23) октябре герзаца йолча восстанен хьакъехьа яь резолюци чІоагІийр.

Цу заседане восстанен кулгалде партийни центр хержар. Цунна юкъе бар: А. С. Бубнов, Ф. Э. Дзержинский, Я. М. Свердлов, И. В. Сталин, М. С. Урицкий. Военно-революционни Комитета керттера кулгалдер партийни центр яр.

16 (29) октябре хиннача ЦК заседане Каменеви Зиновьеви юха а духьал бар герзаца йолча восстанена. 18 (31) октябре «Новая жизнь» («Керда вахар») яхача меньшевистски газета араяьккхача шоай статья тІа кхайкадир цар большевистски парти герзаца йола восстани кийчъеш я шоаш цунна раьза а бац, аьнна. Из дар Іалаьмате доккха а бІеха а оакхал. В. И. Ленинс кхайкадир тийшаболх баь Каменеви Зиновьеви, сийдоацча балар царех революцен штрейкбрехераш аьнна цІи а тилла, хІаьта ужаш партена юкъера дІабаханза баргбац а аьлар.

23 октябре (5 ноябре) Петроградски Совета пленуме Троцкес къамаьл дир Советий II съезд хьаеллалца восстани гІоттае йиш яц, аьнна. Из дар хьалкхийна восстанен гІулакх тІехьадаккхари, хІаьта восстани гІоттаргйола ди моастагІчунна пучадаккхари.

Времени правительствос шийна могар дир большевикий партен ЦК-и ВРК-и восстанен кулгалду штаб йохае гІерташ. 19 октябре (1 ноябре) Временни правительствос шийна тешшамегІа хийтта эскараш фронтера хьадийхар. Петрограда улицашка гІолла къайлагІа оттаяь посташ яр. Зимни двореце чу пулеметаш яр. Временни правительство гІертар, Советий II съезд хьаеллалехь цхьа ди хьалха большевистски партен ЦК-и Военно - Революционни комитети чу хинна Смольни йохае.

Цхьабакъда, моастагІий цхьанна хІаманца а новкъарло е йиш йолаш бацар герзаца йолча восстанена. Временни правительство яхара деноши сахьаташи хьаьда даьннадар.

21 октябре (3 ноябре) Петроградски гарнизона масса эскара частешка Военно-Революционни комитета комиссараш бахийтар.

Заводашка а фабрикашка а вІашагІъехкаш болхлой дружинаши красногвардейски отрядаши яр.

Массанахьа а герзаца йолча восстанен кийчо яр еш латташ.

ГЕРЗАЦАРА ВОССТАНИ КИЙЧЪЯР.

Сурта тІа: Красни гварди. Чита 1917 шу. (СССР-а паччахьалкхен революцен музея фондашцара).

Вежарий совгІат

Коммунистически партен XX-ча съездо даь соцамаш кхоачашдарца Нохч-ГІалгІай республика юхаметтаоттайча гІалгІай шоай мехка цІабаьхкача денз вІаший гІулакхаш долаш ба Къилбседан ХІирий мехкара Орджоникидзевски района «Заветы Ильича» яхача колхоза колхозникаши МатІалбикерча «Ингушски» яхача совхоза болхлойи.

Йоккхача Ачалкхерча отделенен болхлоша шоашта даь новкъостал дага доагІаш а, цу гІулакхa баркал оалаш а ба «Заветы Ильича» яхача колхозера колхозникаш.

Дукха ха йоацаш цу колхозерча колхозникаша соцам бир «Ингушски» совхоза совгІата племеной ІайгІар яла аьнна.

СовгІат хьаэца бахар ССКП МатІалбикан Горкома секретарь новкъ. Тебоев Тархан, совхоза директор новкъ. Аликов, цун заместитель новкъ. Дзортов Махьмад. СовгІат хьадала гулбеннарашца бар ССКП Орджоникидзевски райкома секретарь новкъ. Хатагов, Райсовета исполкома председатель новкъ. Хмаров, «Заветы Ильича» яхача колхоза председатель новкъ. Никовирин.

СовгІат хьаденнараша а хьайийцараша а къоабал дир Къилбаседан ХІирий республикани Нохч-ГІалгІай республикани къахьегамхошта юкъера вошал, доттагІал, коммунистически партес дІахьош йола ленински нийса къамий политика.

ЦУРОВ.

Ленина хьехамца

Сийлахь-йоккха Коммунистически парти вІашагІъеллача, дунен тІа эггара хьалха болхлойи ахархойи доале латташ йола социалистически паччахьалкхе оттаяьча адамий доттагІчун — Ленина — хьехамаш цІаккха а кхоачалургдоацаш дукха да. Цу ганза юкъе мелла ха дІаяхача лоархІам кІезиг лургбоацаш, даиман вай никъ сийрдабоахаш ба хьатІакхувш йола къона тІехье кхетамца кхеяра наькъаш дувцаш Ленина баь кІоарта хьехам. Васкет даь Ленина тІа мел дилла гІулакх, массайолча оагІонашкара тІагІерташ хиннача моастагІашка цІаккха а бІех ца дайташ, бІарга-са санна, лорадеш хьаенай вай парти, хьадаьхкад деррига советски адамаш.

Дукххача шерашкахь хургдар а довзаш, гаьннара дар а гуш хиннав Ленин. Советски Іаьдал ма этте а, къона Советски республикагара а ялалехь хІалак е дагахь гобаькха тІагІийртача империалистически паччахьалкхений духьале а, мехка чура контрреволюци а йоха а яь, вай мохк ший низ бола ткъамаш кхоачаш доаржадаь а балалехь Ленина кІоаргача хьакъала сийрдда гучадувлар коммунизм хьалъеш це деза Іалаьмате доккхий балхаш. Ленина геттара дика ховра «коммунизм хьалъе езаш кагий нах болга». Цудухьа тІаккхувш болча кагийча наха хьалхашка латта керттера декхар белгалдаккха хадданза къахьегаш вар сийлахь - воккха Ленин. Кхы къаьнатІа, кхы нийсагІа, кхы лоацагІа де йиш йоацаш белгалдир Ленина из декхар комсомола III-ча съезде ше даьча къамаьлаца — коммунизм Іомаелга да из, аьнна.

Кагийча наьха бахара эггара чІоагІагІа эшаш а, уж хагІерташ а долча деша къоастам беш дешаш дар уж баьччан дешаш. 1920-ча шера Ленина даь къамаьл хІанз а ший лоархІам кІезиг баланза, дукха дІайодача хана а царна никъ сийрда боахарболаш къамаьл да. Коммунистически кхетамца вай бераш хьалкхедара даькъе цагІа а школашка а де дезарий керттера никъ хьахьокхаш, ужаш къоагадеш хиларца да Ленина къамаьл селла низ болаш.

Вай мехка дешара гІулак а, кагий нах кхетамца кхебара гІулакх а леладе дезаш бола кертера никъ укх дешашца белгалбир Ленина: «ХІанзара вай нах кхетамца кхебелга, Іилмаш довзаш, дешар ховш уж белга коммунистически моралах уж кхебеш хила деза».

Ленина из васкет кхоачаш а деш, вай партес а паччахьалкхено а, школаша а дезалаша а хьакхебаьб шоай са санна Даьхе а езаш, Ленина гІулакх чакхдаккха кийча а болаш бола дукха эзараш коммунизм хьалъераш.

Советски дезалашта юкъевай советски школашка Даьхено даиман еча йоакхонца, коммунистически партен кулгалца хьалкхийнаб турпалхой пионераш, турпалхой - комсомольцаш: Олег Кошевой, Сергей Тюленин, Люба Шевцова, Уля Громова, Иван Земнухов, Саша Чекалин, Володя Дубинин, Зоя Космодемьянская, Лиза Чайкина, Александр Матросов, Ханпаша Нурадилов, Маташ Мазаев бІаьш, эзараш хилал бола кхыбараш а. Цар къона шераш, цар уйлаш ювзаенна яр сийлахь - йоккхача Ленина цІераца. Цу цІераца доладеннадар цар вахар, цар денал, цар къонахчул къовсам тІа а къахьегам тІа а совдоахар, чІоагІодора цу цІеро.

ХІара денна, моллагІча юрта, моллагІча городе кагий нах шоаш беча балхаца кхоачаш деш хила беза зІамигадар даь а доккхадар даь а, юкъарча къахьегама декхар, яьхад Ленина. Из Ленина васкет кхоачаш а деш, доккхий патриотически гІулакхаш леладеш ба вай дешархой, пионераш, комсомольцаш. Школашкарча участкашка деча балхашца, сомий бешамаш йогІарца, шоай школаш хозъеш хьегача къица, тишденна книжкаш тоадарца, колхозникий шеношка радио йилларца, кІалбисача боккхийча нахага инвалидашка хьожаш, царна гІулакхдеш хиларца, колхозашта, совхозашта ялаташ чудерзаде, хьайбаш кхеде гІодарца хІара денна юкъарча къахьегамца дакъа лоацаш да советски бераш.

Обществанна пайдана болча балхаца дакъа лоацаш хиларо дешархой кхетабу шоаш обществана пайдана нах хиларах, дог долийт юкъарча къахьегамах, совдоакх берий хьаькъал, хьинар, дисциплина. Къахьегамца кхебаро дІайоакх дувцачоаи дечоаи юкъера юкъ, хІаьта из коммунистически кхетамца кхевара керттера гІулакх а да.

Обществанна пайдана бола болх кагийча наха хІара денна бе безаш а лоархІаш, В. И. Ленина белгалдаьхад цар керттера декхар Іилмаш Іомаделга хилар. Адамаша Іомаьча ерригача говзалашца, дуккхача бІаьшерашкахь адамашта хайнарашца ший хьаькъал хьалдизача мара коммунист хулалургвац, яьхад Ленина.

Ленина из кІоарга маІан дола васкет кхоачаш а деш, советски школас бокъонца долча Іилмех кхеду вай бераш, коммунизм хьалъеш беча турпалерча балхаца дизза дакъа лаца могаргдолаш кийчду уж.

Коммунистически уйланца кагий нах хьалкхебара даькъе доккхий хІамаш дудуденнад советски школанна, хьехархошта, Советски Союзан Коммунистически партега доал а долаш.

Дерригача дунен тІа гІорбаьна бола Іилманхой, цІи хеззаь бола общественни деятелаш, литература а искусство а хьалха теттараш, цхьанна хІамах а ца къахкаш, къахьегамхошта пайданагІа хургдола керда гІулакхаш производстве чакхдоахараш Социалистически къахьегама Турпалаш, дукха эзараш хиллал бола вай мехка дикалца гІорбаьнна нах — уж берригаш а Ленина хьехамца, партен кулгалца вай Советски школас хьийха, цо кхебаь нах ба. Ленина хьехамца дунен тІа эггара хьалха латтача, дуненна никъ боахача Іилмах уж кхебаьр, коммунистически уйла царна чуеллар, шоай са а, низ а кхо ца деш къахьегамцара морзо царна еннар, царех общественникаш, гуманисташ, турпалхой баьр советски школа я.

Ленина хьехамца къона тІехье хьалкхееш школаша беча Іалаьмате бокхача балха даиман новкъостал деш я комсомол, Ленина цІерагІара пионерски организаци, советски дезал. Цар массане а вІаши цхьана барт болаш бу шоай болх.

Ше фронте йодача хана советски школьницас, Ленински комсомола тешамерча йоІо Зоя Космодемьянскаяс ший дневника тІа дІаяздаьдар: «Дунен тІа воаш мел йоаккха ха ираз яхар фуд хьогІ яхаш йоакх вай. ХІанз сона хов: ираз да — ший мехка, ший Даьхен гІулакха чухь са доацаш санна майра хилар». Цу кхетаде хала доацаш а, дег тІара доагІаш а долча дешаша хьахьокх эггара ираз долашагІа а, вахарцара морзо чІоагІа йолаш а болча вай кагийча наха хетар, шийна тІа сийлахь-йоккха цІи — Ленин—язъяь йола комсомолан байракх лаккха айъяь болхача кагийча наха хетар.

Ленин веннав! Цхьабакъда. цун гІулакхаш, цун хьехам, цун идеяш, дуне мел латт дахаргда цо мукъадаьхача адамий сийлахь-доккхача гІулакхашца, дахаргда тІа-тІа тоалуш, дегІадоагІаш.

«ТІа-тІа дукхагІа тешам бенна чІоагІагІа, дикагІа кайоалаш чакхдоах турпала гІулакх Ленина ученикаша, цун низ болча тІехьален даьша», — яьхад Ленина гаргарча доттагІчо, пролетарски писатело Максим Горькес.

ХІама хьадарна низ кхоачаш адамаш хиларах цІаккха а шек ца воалаш тешаш вар Ленин, боарам боацаш дукха дезар цунна къахьегама адамаш. Дуне доладелча денз къахьегамхой хьогаш хиннар капиталистий лоалла кІалхара мукъабаьннача наха дерг хиларах массаза а сатийша вар Ленин. Из ишта хила а хилар. Советски мехка санна адамий таланташ дегІаяьхка, лоамех духдувла хи тоатолгаш санна, адамий говзалаш хадданза яьржаь мохк цхьаккха а бац укх дунен тІа.

ЧугІертта адамашта пайданагІа долчча бесса кхоллам хийцаьр, низ кхоачаш йола электростанцеш ехкар, уж адамашта эшача метте хьунаш егІар, фордаш декхар, эзар шерашкахь йокъаенна яьда яьсса аренаш, цига хиш а дехка, сомий бешамаш яь дІаоттаяьр, укх дунен тІа эггара дикагІа йола литературан а искусстван а произведенеш хьаяьр, промышленносте, юрта боахаме, культурана керда наькъаш доахар, сигал бода никъ лехар — уж деррига а даьр советски саг ва. Ленина васкеташ кхоачаш деш, сийлахь - йоккхача коммунистически партес кхеваьв из цу тайпара.

Хьехархо—укх дунен тІа мел долча дешаел хьамсарагІа дола дош да.

Шоай сийлахь-воккха хьехархо оал Ильичах кагийча пионераша.

Шоай сийлахь-воккха хьехархо оал Ильичах къоначa комсомольцаша.

Шоай сийлахь-воккха хьехархо оал Ильичах дерригача советски адамаша, малхбоаленгара денз малхбузехьа кхаччалца дерригача дунен тІарча къахьегамхоша.

Бера хана вай бе доагІа «Ильича береи деша вагІачеи ханара шераш» яха книжка — цу тІара гу вайна шакІа санна цІенеи маьлха зІы санна къаьгаи дола Ульянов Володе вахар. Дукха хІамаш хьех цу книжка бераштa: Даьхе мишта еза еза а, Іилмаш мишта Іомаде деза а, вахача метте нийслуш долча воча хІамашца мишта къувса деза а, ший къахьегамцара безам мишта совбаха беза а, новкъостий новкъост мишта хила веза а.

КІезига хьалвоккхагІа хинначул тІехьагІа, комсомоле вода ха кхаьчачул тІехьа цхьаькха книжа хьадел кагийча наха: «Кагийча наьха цхьоагІоний декхараш». Цу тІара деш вай цІаккха а къалургдоаца Ленина дешаш... «МоллагІча кагийча наьха а, хІаьта къаьста коммунистически кагийча наьха цхьоагІоний а кхыча организацей а декхараш цхьан дешаца дІаала йиш йолаш дар: декхар — дешилга да».

Кхы а шераш дІадахача, воаш кхийча, деш вай дунен тІа мел волча сага хезаь йола Ленин яха цІи беттагарган тІа латташ дола книжкаш — цар вай цІаккха а кхоачалургдоацаш долча кІоаргача хьаькъалах кхеду, дукха довзийт, хьаькъал лакхду, маьженаш чІоагІъю, низ чубот, адамий иразага — коммунизмага бола никъ сийрда боакх.

Иштта бера хана денз, къона къадаллалаца цІаккъа а ца къасташ вайца ва вай сийлахь-воккха хьехархо, тешаме доттагІа Владимир Ильич Ленин.

Ленин
хІанз а
Дийна мел барел
дийнагІа ва,

яьхад гІорваьнна волча советски поэто В. Маяковскес. Нийса аьнна да из. Дуне мел латт дийна хургда Ленина гІулакхаш.

«ЭгІадаь хьувзача дунен садикъаьча боадон чу Ленина айбаь сийрда ала баьдберзабе могаргдолаш низ укх дуне тІа бац», — яьхад Максим Горькес. Ленина хьехамий сердал дунен тІа чакхйолаш яржаш латт. Цу сердалоно дІоахдеш хьест массе а мехкашкарча къахьегамхой дегаш.

Шоай Іоажал гарга ме гІерт дукхагІа хьаьр а дувлаш, хІанз а тІема планаш дагакхоабаш да капиталистически цхьадола мехкаш. Даьх-наьнах воІ воаккха, кІантах нускал доаккха нускалах мар воаккха, миллионаш хиллал дола гунахь доаца адамаш доадергдола бІехьа тІом дагакхоаб шин кога тІарча оаккхараша. Цхьабакъда цох хІама хургдац — тІом хьоабе гІертача империалистий тІодаш теда низ кхоачаргболаш ба бакъдолчоаи машараи тІаккхувш бола Ленина мохк, вай советски мохк, дерригача дунен тІа машар хьашт бола къахьегамхой.

Ленин!
Из цІи яьхай.
Йоахаш я,
ЦІаккха яьха яргъяц.
Цун хьаст мийннаб,
Мелаш ба,
ЦІаккха меннабаргбац!

Советски Іаьдал эттача денз дІадаьнна 40 шу дукха ха яц. Цхьабакъда, Ленина хьехамца, Советски Союзан Коммунистически парте кулгалца шу лоаццигача ханна советски адамаша даь Іооттадаьр боарам боацаш дукха да. Советски адамаша доаха толамаш ди-тІехьа кхы а дукхагІа хургда.

Х. ОСМИЕВ.

Советски Іилман творчески денал

Жолио-Кюреца даь къамаьл

Париж. («Правдан» ший корреспондент). ГІорваьнна вола французий физик Жолио-Кюри чІоагІа гІадваха раьза хилар «Правда» дешаращца говзалца хьаяь Лаьттан спутник Советски Союзе урагІаяхийта дІахецарца ювзаенна йолча ший уйлашца дага вала.

Спутнико дунен Іилман чухь геттара дукха дешаш гІовттадаьд. Вай корреспондентаца къаьмаьл деш Жолио-Кюрес дийцар цу дешаех Іилман французски наха юкъе дувцарах.

Спутник урагІаяхийта дІахецара лоархІам Іалаьмате боккха ба аьлар цо. Дунен Іилма дегІадара исторен чухь ишттал лоархІам бола хІамаш кІезга хиннад. Спутник — Іилман чухь хиннача эггара лоархІамечарех цаІ да. Спутник урагІьяхийта дІахецаро цхьатарра цецбаьхаб мугІарех бола Іилмана гаьна латта нах а Іилмахой а. Вай лаьттана гонахьа го боахаш сага кулгаша хьаяь, спутник йолаш хиларах болча кхетамо массанега цхьатарра тамаш ейт. Тхо, Іилмахой, спутника Іилман принципаш дІадувца ховш хиларо тамаш яра кІалхара далийтац.

Са ала безам бац спутник урагІаяхийта дІахецарах дувзаденна малхболе яьча политически дипломатически йолча заявленех. Іилман общественностах аргда аз. Тхона хов, Іилма а техника а тайп-тайпарча мехкий Іилмахошта юкъе латтача яхьан хьалашка дегІадоагІалга. Цхьанне вокхал хьалхагІ Іилман говзал ара йоаккхе технически изображени ю, е цаІ шоллагІчул техьавус. Цнца йовзаш я адамех йоалла юкъера оамал, наха дезац цаІ шийла хьалха валар, яхь лелаяьрашха цхьанне толам баьлча вокхар ловцаш доахаш из хоаставар хулаш дале а, из иштта да. Цхьабакъда спутнико цІенхошта дош хьалхашка оттадир ВІашагІкхийттача Штатий, Англен, Францен Іилмахошта: Советски Союз, советски Іилмахой, техникаш хІана баьннаб хьалха аьнна?

Ала дезаш да цхьабараш жоп дала кийчбеннабар, вожаш жоп дала кийчбаланза бар аьнна. Советски Іилмахошца бувзам хиннараштта ховш дар Советски Союзе Іилмеи техникеи Іалаьмате чІоагІа дегІадоагІаш хилар. Из кІезга да. ЛархІанза дарпдоацаш дар, саг кортамукъа валаро, бахача наьха хьал-торо лакхъяларо Іилман а техникан а хьакъехь дукха де дезаш хилар дІадехар дика кхетадеча дерригача халкъо СССР-е беш хинна Іалаьмате боккха творчески болх лархІанза баргбоацаш хилар. Цул совгІа, лархІа дезаш дар укх тІеххьарча итташ шерашка «Советски Іилман а техникан а дегІадара гоама така», нагахь санна иштта ала мегаргдале. Тайп-тайпарча шерашка Советски Союзе хиннача объективни зем баьккхачун бІаргашта къайла доалалургдац из «гоама така».

ХьалхагІ Іилман кадраш кийчъеш, Іилман материальни база юллаш ха яр, цу хана из «гоама така» меллашха додар урагІа. Цул тІехьагІ сихагІ-сихагІ эйлуш лакхдала доладелар из, тІаккха чехкка лакхделар из. Цунца латт кердача обществон дегІаяра закон. Советски Союзо эггира хьалха спутник урагІаяхийта дІахецар ший бахьан доацаш хІама дац. Иштта дола малхбузен Іилмал советски Іилма хьалха далар хІара шера каст-каста хургда. Іилман а техникан а дегІадара наькъаш а эргаш да социалистически мехкашка капиталистически мехкашкарчул.

Къаьстта цхьа хьоккхам хьаэцаргба вай. Массехк шу хьалхагІ Малхбузерча авиационни пассажирски компанеша кхайкадир Советски Союза дукха ха эш ший пассажирски авиолинеш сиха лелача биъ мотор боаллача, цу компанешка яраш санна, йолча самолеташца Іалашъе яхаш. Цхьабакъда Советски Союзо гІана тІехьа гІа боаккхаш тІехьа кхе а ца гІерташ, хьа а яь кийчйир «ТУ-104» яха реактивни самолет, цунца этапа тІа гІолла» тІех а яьнна малхбузерча авиолинел хьалха яьлар Советски Союз.

Хулаш дарашца объективни юкъмоттиг оттаяра нах мукъа баха беза цкъа эттар иштта долаш дІадаха деза аьнна тешарахй цунах дувзаденна бакъдолчох бІаргаш дІадувшадарахи. ХІанз дукханешта ховш да Іилмани техникани карагІдаьнарий хьакъехь Советски Союза тІехьа китайски халкъа Республикен кхыдола социалистически мехкаши гІоргхилар. Масала, Китае хІанзехь деш да вай ханарча физикан хьакъехь дола лоархІамера балхаш. Теша везаш да, Советски Союз Іилмани техникани хьакъехь тІехьа йиса я яхаш ю пропаганда ехачул тІехьагІ Китаян а халкъа демократен кхыдолча мехкий а торонех ала лора-тІеххилар» толха ца дайта советски Іилмахошца гІулакх хила. ТІехьагІ гучадаьннача тайпара, уж дешаш дар Советски Союз цар хьакъехь кхыдолча мехкел хьалха яьнна, цу дешаех духхьал Советски Союзагара Іомавала а мегаргволаш.

Говзалца хьаяь Лаьттан спутник дунен тІа эггира хьалха урагІаяхийта дІахецар Советски Союзе хІана хиннад аьнна хаттар деш, массехк дош аланза даргдац малхбузен Іилман чухь дуккхача шерашка хьадеш хиннача атмосферах. Шерра довзаш да, Советски Союза толамаш—ив «цІе пропаганда» я яхар бакъде гІертарех хІама объективни зувш бола духхьал цхьа Іилмахойи техникаши тІехьа хила тиганзар. Официальни политически доктринан тезис юха ювца раьза боацача ВІашагІкхийттача Штаташкарча, Англерча, Францерча Іилман болхлошта духхьал яьлар шоаш беча Іилман балха тІехь массадола тайпа говзалца увттаю духьаленаш.

Политически бахьанаш долаш малхбузерча мехкашка Іилман прогресси цивилизации дегІаяра тІехьа къувса Іилмахой цхьадола дакъа Іилман творчество лелаярна эшача дукхача хьалех даьккха да. Масала, укх тІеххьарча деношка из дувцар цхьаболча американски Іилмахоша. ГІулакх цига фаьлгашца дувцача дІакхоачар. Малхбузен Іилмахошта мукъа лацар цхьа долча дешай хьакъехь «Малхбузен Іилман

ЧАХКИЕВ ЮВСАП.

СПУТНИК

Кортамукъа даьнна хьаькъал!
Тамашенаш а ергъя;
Дуненашта юкъе наькъаш
Сигленашка дохкаргда.
Са Даьхено баь, хьо, седкъа!
Маьрша лела сигал да.
Новкъостий хьа баргба
новкъа.
Леларгбац хьо цхьаь бита.
Даьхен курал Даьхен говзал!
Дерриг дуне цец Іа доах.
Дуне хьога ма хьеж сигал,
Іилман говзал кот Іа йоах.
МостагІашта хургба гоама,
МоастагІий Іа корзагІ боах
ДоттагІашта безча хоама
Боккха кхаа хиннаб хьох.
Уол-Стрита «говза» Штаташ,
Яьсса цІогал етта оаш.
Іилма, говзал шоашка хеташ,
ЛерхІаш дар шо духхьал
шоаш.
Денгар-денга кІоаргагІ,
кІоаргагІ,
Іилма дегІа доагІаргда.
Цунца довзаш Іалам дикагІ
Вахар дикагІ тоалургда.

Белгалде дезаш да, малхбузехь общественни хьалаша дукхача моттигашка Іилман а техникан а уйла лоадам боацача хІаман тІехь, юстарча новкъа доахалга. Хьаэцаргба вай цхьа зІамга хьокхам. Цхъаза цецвала мегарволаш хул, наха мабеззара болча пайданах уйлае езача когаметта, конкуренци бахьан духхьала автомашина кердача моделана моллагІа йоаца форма ярна е отделка ярна селлара дукха низаш доадеш хиларах. Іилман а техникан а вай ханарча карагІдаьнарий хьалхашка тхона духьал увтт рыцараша шоай герба сурт миштa хувцаргда хьох яхаш шоай корта кІаьдбеш хиннача ханашта тара йола юкъерча бІаьшерашкара психологи.

Вай деча къамаьла темага юхаверзаш, дІахо йоахар Жолио-Кюрес, са безам бар белгал де, хІанз, цІаккха ца хиннача тайпара са мехка къаман хьашташа дІадех Франценеи Советски Союзанеи юкъера Іилман а культурни а бувзамаш шерра дегІабоалабар. Къаман хьашташцеи Іилман а цивилизацен а юкъарча прогрессан йоакхо ечеи кулгалца болча французски Іилмахошта шеко хила а йиш яц паччахьалкхений наха хьаяьча йоккха йоацача группо Іалаьмате боккха гІа лувзаш хьалхашка долхаш латтача мехкашцар вІаший опыт эцарах бувзамех къоаставеш доазув увттадаро духхьала зе шоашта дерг хиларах. «Евратамах» а цох таррарча а организацех дувцача хана, моллагІа дарашха тарра вицвала оттаве йиш яц.

Советски Союза тІехьарча хана хиннача Іилман а техникан а хьакъехь карагІдаьнарашка гІолла Советски Союзерча экономически гІулакхех а иштта ала деза, хьалха санна юкъе доазув увттадеш латт уж аьнна. Вай ханарча обществе долаш да Іаламан хьакъехь къахьегам бекъаш хилар. Из иштта латт промышленни производствон хьакъехь а. Масала, Францен йохка йиш я Советски Союзага а кхыча социалистически мехкашка а дукха ара яха еррига торонаш йола, хьаеш бедал кІезга дІайода, масса тайпара йола, нийсса бустам бола прибораш а машинаш а. Тха хургъяр цу мехкашка хадданза а йиза а йола рынок. Иштта Францес а эца тарлургдар Советски Союзагара Франце хьадар рентабельни доаца, кхыдола промышленни товараш, Іилман, техникан экономикан бувзаман кулг кулгаца лаьца дегІадахка тарлургда.

Говзалца эггира хьалха хьаяьча спутника дІахо йодача хана Іилма дегІадоаладарна дергдолчох дувцаш, Жолио-Кюрес хІанз воацаш волча французски Іилмахочун Ланжевена дешаш доаладир. Цо яьхад дунен тІа эггира хьалха саго ювзаш йола цІи ара яккхарца, сага шийна туш хиннадац тІехьа тІа йоагІача хана цу дешо саг технически революцен новкъа ваккхар, Іанарахи электричествохи пайда эца йиш йолча цо ше вугалга. Иштта хала да, аьлар Жолио-Кюрес, спутника Іилман а техникан а хьакъехь бола берригa лоархІам чулаца. Астрофизикан, маьлха радиацеи Іомаяра, бутт тахкара, иштта кхыдарий а хьакъехь цу опыта гарггарча хана хургйола результаташ Іилмахошта дика гуш я. Цхьабакъда уж хьалхара гарггара йола перспективаш мара яц.

Спутнико Іалаьмате йоккха керда толчок лу Іилмана, Іилмахой шоай Іилман хьакъехь реалисташ ба. Говзалца хьаяь Лаьттан спутник хьаяр духхьал теоретически дош долча хана Іилман уйла дІахо яха йиш йолаш яцар. ХІанз, из дош бакъдар а хинна дІаэттачул тІехьах, Іилмахой дог ура этта, ца хиннача тайпара йолча энтузиазманца цу доккхача деша карагІдалара тІагІолла керда увттача дешашка «Хьерча лургба».

Къамаьл даь ше йисте воалаш, Жолио-Кюрес юха а белгал бу дунен тІа эггара хьалха говзалца хьаяьча Лаьттан спутника юкъара лоархІам. Советски Іилмахой, йоах цо, цу хьакъехь пионераш а хинна дІаэттаб. Советски Іилмана а техникана а карагІдаьннараш бахьан долаш сага ший торонаш кхы боккхагІа болча низаца ейзай. ХІанз къаьстта ала йиш йолаш да къахьегамхой, маьшара, прогрессан, цивилизацен хьашташта маьшара дола моллагІа доккхий творчески гІулакхаш де йиш я.

Хьайбаш леладеча фермаши, отараши цІерах лорадара гІулакхаш леладарах

Хьайбаша Іа даккхара лоархІаме долча гІулакхех цаІ пожарни кхерамзе я. ЦІераш леталу цІерах лора ца валарах, гІишлонаш йІоахъеш а царна сердало телаш а йола прибораш еха хиларах, бокъо йоацача моттигашка гІаьленаш увзарах, хІаьта хьайбаш леладеча гІишлонашта юхе цІераш летаярах.

Фермеи, отарашкеи цІераш ца хилийтара духьа укх лохе язъяь бокъонаш лелае еза:

Бийсана гІишлонаш сирдаяхара фатаген доагаду фонараш йоагае еза. Уж фонараш хьалъувхка еза атта лоталургйолча конструкцешта **цхьан метрал кІезигагІа йоаца юкъ а юташ, аьшка опорех.**

БОКЪО ЯЦ фонараш увттае а хьалъувхка а барьерех, хьаьех, иннах, хІана аьлча ужаж хьайбаша Іотоха йиш я. Хьайбаш леладеча гІишлонашка чу фонарашта чу даьтта дувтта йиш яц. Мегаргдац йоагаш латтача сердалон приборашта чу даьтта дувтта а. Доагоча даьттана лаьрхІа фатаген мара леладе йиш яц. Цу гІулакха лаьрхІа бензини е кхыдола атта лоталуш дола даьтташи леладе **бокъо яц.**

Электросердало йолча моттигашка электросеть лораеш йола ше хьаяь прибораш, электрически пешкаш, еха изоляци йоаца проводаш увттае а, хІаьта электролампаш тІа каьхаташ хьерчаде а йиш яц.

Хьайбашта даар кийчдара а, Іаьсий шел ца далийтара а лаьрхІа йола кирпицкий пешкаш ферман юкъарча гІишлоех хьакъаьста йолча кормакухонни отделенешка мара е йиш яц. Ханнара пешкаш, къаьстта аьшка яраш, фермашка лелае **категорически бокъо яц.**

Пешкашка хьожаш специальни нах хила беза. Уж декхарийла ба пешкашкеи дымоходашкеи хьежа, цІерца йІоахъеш йолча моттигашка — Іаьсий кхийшка, профилакторешка и. кх. а. — йоагІаш йола температура лоаттае.

ГІаьле увзар хІаьта йийла цІи лелаяр кІерамаш, хаьшкаш и. кх. а. — фермашка а доакъар латтача моттигашка а лелае **бокъо яц.** Фермашка бІаргагуча моттигашка хьалтеха хила деза цунах дола йоазонаш: «ГІаьле увза а йийла цІи лелае а **бокъо яц!»**

Кормоотходаш йоагае бокъо яц мух боацача хана гІишлонашта **бІаь метри,** аьла а чана а аргІашта **ши бІаь метри** гаьна мара. Отходашта цІераш еттача моттигашка ферман гІулакх ду нах хьежа беза.

ГІишлоний бадаш тІа фураж лоаттае йиш яц, ферма йоагаргйоацаш, хІаьта бада тІа дымоходаш а электрически прибораш а йоацаш яле мара. Цхьабакъда хІаьта а фураж хьайбаш ден-бус кхаббала мара хила йиш яц. Хьайбашта лаьрхІа коа-наІараши наІараши арахьа еллаш хила еза. Цу наІарашта лагІаш хІаьта автоматически дІакъувлургйола пружинаши блокаши ца йнча бакъахьа да, хІана аьлча цІи лотаелча ужаш новкъа хургъя йоагача гІишлона чура арадоагІача хьайбашта. Доккхий доахани говраши кІаьдача хІаманца дІадийхка хила деза.

Фермайи отарийи гІишлонаш цІена лелае еза. Фермай пенаш, бадаш тховнаш, нагахьа санна ужаш йоагаргйолча материалах даь дале цІерах лорадаь хила деза уж (топпар хьаьха).

ЦІи йоаеча хІамаех фермашка отарашка **хила еза:** 150—200 литр хІаранен чу йода хий дола бешкаш (хІара гІишлона лоархІа шиннел кІезигагІа йоацаш), ведраш, баграш, кулгашца лелаю пожарни насосаш, хий чулатта кІоагаш кхыйола моттигаш. Хьайбаш леладечарна массанена а ха деза уж хІамаш лелае.

ЦІаьха цІи лотаелча кхеташ хила веза, Эггара хьалха фермашка чу дола доахан кІалхара даха деза. тІаккха пожарни дружина хьа а йийха, цІи йоае воловала веза. Из долла хІама цхьатарра дара духьа ферман, отарий болхлошта юкъе декхараш дІа-хьа дийкъа хила деза. Хьайбаш леладеча фермай, отарий хІара заведующес тахка деза ший ферме цІера духьал оттаяь йола кийчо.

Газета тІера хьа а яха йиц маялийта я бокъонаш

Шолжа-гІалан добровольни пожарни общество

Арадаккха кийчду абат

ГІалгІай меттала абат хІанз а кепа теха арадаланза хиларагІ школашта долча новкъостала абата тІа урокашта нийсъянь материалаш арайоах оаха.

1-ра УРОК
А а

2-гІа УРОК
У у
А-у а-у

3-гІа УРОК
Н н На-на
На-на На-на
Ну-на На-ну
На-на На-ну
Но-ра

4-гІа УРОК
М м Му-на
Му-на Ма-ма
На-на Ма-ма
Ну-на На-на

5-гІа УРОК
Р р
Ра-ма
Ра-ма На-на
Му-на Ну-на
Му-на а-ра
Му-на, Ну-на а-ра
А-ра, Му-на, Ну-на

6-гІа УРОК
О о Ор.
А-ра ор.
Му-на, а-ра ор.
Ну-на, рама ара.
Мама, а-ра рама.

7-гІа УРОК
Л л. Лор.
Лор Лом
Лар лол
а-ла а-ра лом ара
Ну-на, а-ла лом ара
Ну-на ара.

8-гІа УРОК
И и Ло-ли Ма-ли
На-ни Ли-ла Ло-ли
Ма-ли Му-ни Ли-мон
Лом лор лар.
Ма-ли, Нани а-ла Ло-ма лар
Ло-ли, У-ми а-ра. Му-ни, а-ра ор.
Ло ло лу ли но му ма ор.

9-гІа УРОК
Е е Аре.
А-ре лел ел
Ре-ма мел е-ла
А-ра лел Ма-рем
Ма-рем ел
Е-ла, е-ла Ло-ли е-ла
А-ра ре-ма лел
а у о и е.

10-гІа УРОК
Б б Бел
Бел бол И-би
бер ле Ли-би
Бел ле Бе-ра
Бел и-ра ле-ла-е, Иби.
Иби а-ра бел
Ло-ли ара.

11-гІа УРОК
Вв Вир
вир ва-ба вел
вар ва-ла ве-ла
Вир лел а-ра И-би вел
А-ра лел вир И-ни а-ра лел
И-би, Ли-би, И-ни
Лол бел, Лоли а-ра бел

12-гІа УРОК
Нув бов лел ара
Нув бир Ло-ле
А-ра нув бе-ра Ма-ле
И-бе бел е-ра а-ра
Нув ре-ма бел
бов ва-ба ел
Ов-ла ла-ба бер

13-гІа УРОК
Хх Херх хох
Херх мух а-ха ховх-ха
хол нох на-на хох
херх ба ва-хар Му-ни
Ло-ле бе-ра херх
ва-ха е-ла хох
А-ре а-ха Бе-лан
А-ра хул хол
ва ву ви ве ба бо бу би бе

14-гІа УРОК
Гг А-га
а-га Бо-ги га-ли го-ла
Ага улл Иби. Иби вел.
Боги, илли ала Ибена.
Гам улл ара. Ара улл нох
Иби вел. Иби во ма лела
Га-ли Гур-гал

15-гІа УРОК
Кк Ког Кор
Ка-г ка ке-раш ке-ма
кир ка-ра ко-мар кер
ког ке-ра
Нане Керама бел лу
Керама кер гу
Ара лел кер.
га гу го ги ка ку ко ки ке

16-гІа УРОК
Ш ш шко-ле
Шко-ле Шу-ра
ше-ра шу-ша
беша ше-ра
Бе-раш ух школе. Башир школе вахар.
Школе бераш хул
Бераш лел беша.
Беша хохаш хул. Шаше хохаш бера.
Шко-ле ша-ши
н м р л в х г ж.

17-гІа УРОК
Дд
Диг Му-рад Да-ди дом
дог Ма-ди Ди-ра дар-ба
Дади вода аре аха. Даде нох
дика да. Дади ва бригадир.
Даде болх дика бу. Дика деш Шаше.
Бераша дика деш школе.
Даде болх дика бу.

18-гІа УРОК
Сс Со-ни
Со-ни Со-си Со-но Сух
Ха-ни Са-ли Са-ги Сом
Классе доска да Соне дика деш.
Соне дика деш Соси, Наги, Сони
Деша дика ух Сони. дика деша ух.
Дика деш.
Сона деша дика ух.
Са со су си се.

19-гІа УРОК
Со-си Да-ди шу-ша ко-ра
Са-ли Ди-ра шу-ра ка-ра
На-си Дар-ба ши-ра ке-ра
Османа шар лу Дудара.
Шар дика лело Сосе.
Беша лел бераш.
Беша лело Сосе.

20-гІа УРОК
Ий Сай
Қой ний май сай-ра Дий-на
Гой Хий дой сийна Бий-са
Гой, дади, бедда бода сай
Сай масса хул. Қадай лел сай.

21-гІа УРОК
Сай дика ба. Лорабе сай.
Сай ара лел. Сай дика ба.
Йол Йолх Йолх
Йис Ийла Йисай

22-гІа УРОК
Зз За-вод
За-ма Зи-за лов-за
Зов-за за-ли зу-лам
Зу-ла Хо-за сов-хоз
Кизгай заводе болх бу Зале.
Болхлой дика бах заводе.
Хоза бах болхлой дезал.
Болхлой бераша дика деш.
Совхоза аре
Нах совхозе балха ух.
Болх дика бу.
Дика бах нах совхозе.
Дика деш бераш.
Хоза ловз бераш.

23-гІа УРОК
Зу-ла Ра-би Ле-ла Май
Зи-за Мала Де-за Дай
Ра-ма Зали Де-ша Хий
Рама На-ни Ва-ха Ний.
Башир деша вода.
Раби, Мали деша ух
Башира зиза дера арара.
Школе да зиза.
Зиза дика лело бераша.

24-гІа УРОК
Т т. Ту-шол,
Тата та-ка ло-тор Те-лат
та-та тай-на ко-там Тем-бот
Тате дика деш. Дика леладу тетрадаш.
Хоза дехх сурташ. Сурташ хоза дехка деза.
Тате дийшар:
Тембота совхозе дика болх бу.
Трактора сиха болх бу.

25-гІа УРОК
Асин Насин.
Шаш-каш га-та тха
Шу-шаш Та-та тхир
Шу-ра ти-ка тех
Асин Насин шашкаех ловз.
Насена хоза хет шашкаех ловзаш.
Аси дика ловз шашкаех.
Бераша хоза хет Асин.
Насин шашкаех ловзаш.

(ДІахододар хургда.)

РЕДКОЛЛЕГИ.

РЕДАКЦЕН АДРЕС: Шолжа-гІала, Красни фронтовикий улица, № 23. Телефон 2-25-72, корректорске 2-30-91.
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 23. редактора 2-41-23, редакции—2-25-72, корректорской—2-30-91.
СФ02529. 11-ча августа 1918-ча шера цІерагІ йола типографи. Заказ № 7521